

B. Topolovec^{a*} i I. Grljak^b^a Institut IGH d. d.,
Ul. Janka Rakuše 1, 10 000 Zagreb^b Državni hidrometeorološki zavod,
Ravnice 48, 10 000 Zagreb

Znanost u prolazu 2026.: splitski prvijenac i zagrebački jubilej u znaku dijaloga znanstvenica i građana

U druga Znanost u prolazu i ove je godine manifestacijom "ZUPlokal" organiziranom povodom Međunarodnog dana žena pokazala važnost približavanja znanosti građanima kroz neposredan i otvoren dijalog u javnom prostoru. Nakon pet godina uspješnog djelovanja u Zagrebu, ZUPlokal je 2026. prvi put proširen i na Split, čime je dodatno potvrđen njegov potencijal razvoja na državnoj razini. Temeljna ideja ostaje ista: znanost izvesti iz laboratorija, fakulteta i instituta te ju približiti ljudima u njihovoj svakodnevici, u prostoru kojim prolaze, zastaju i spontano ulaze u razgovor sa znanstvenicama.

Splitski prvijenac na Rivi

U Splitu je manifestacija održana u subotu, 7. ožujka 2026., na Rivi, jednom od najživljih i najposjećenijih javnih prostora u gradu. Lokacija se pokazala osobito važnom jer je omogućila spontan susret znanstvenica i građana različitih generacija, od djece i mladih do umirovljenika i turista. Otvorena i neformalna atmosfera potaknula je prolaznike da bez zadržke prilaze izlagateljima, postavljaju pitanja, komentiraju aktualne teme i dijele vlastita iskustva. Time je ostvarena jedna od ključnih ideja projekta: pokazati da znanost nije zatvorena ni udaljena od građana, niti namijenjena isključivo akademskoj zajednici, nego dostupna, relevantna i otvorena za razgovor (slika 1).

U programu je sudjelovalo trinaest znanstvenica s različitih institucija i područja istraživanja, uključujući prirodne, biomedicinske i tehničke znanosti: dr. sc. Ivana Brekalo (IRB), dr. sc. Daria Ezgeta Balić (IZOR), doc. dr. sc. Mija Marinković (PMF), dr. sc. Nikolina Pleić (MEFST), dr. sc. Ivana Bušelić Garber (IZOR), dr. sc. Andrea Gelemanović (MEFST), izv. prof. dr. sc. Jadranka Šepić (PMF), izv. prof. dr. sc. Ivana Uzelac Glavinić (FGAG), dr. sc. Barbara Zorica (IZOR), izv. prof. dr. sc. Martina Požar (PMF), prof. dr. sc. Ivana Novak Nakir (MEFST), doc. dr. sc. Jelena Čulić Gambiroža i dr. sc. Ana Čulić s Pomorskog fakulteta (slika 2).

Tematski raspon bio je izrazito interdisciplinaran: od molekulske kemije i genetike, preko istraživanja mora, akvakulture i klimatskih promjena, do suvremenih tema poput umjetne inteligencije, strojnog učenja i energetike budućnosti. Raznolikost tema omogućila je građanima da u kratkom vremenu dobiju uvid u različita područja znanosti i saznaju kako su znanstvena istraživanja povezana sa svakodnevnim životom. Razgovori o okolišu, zdravlju, prehrani, moru i tehnologiji jasno su pokazali koliko su znanstvene teme povezane s društvom i svakodnevicom.

Za razliku od klasičnih predavanja i formalnih panela, ZUPlokal temelji se na modelu komunikacije "jedan na jedan", što se i ove godine pokazalo jednom od najvećih vrijednosti projekta. Takav pristup omogućuje građanima da bez pritiska postavljaju pitanja, izraze znatiželju ili nedoumice te ravnopravno razgovaraju sa znanstvenicama. Neposrednost takvog susreta stvara osjećaj dostupnosti znanosti i približava znanstveni rad široj javnosti. Posebnu simboliku imalo je to što je Split ove godine prvi put bio domaćin manifestacije, čime je otvoren prostor za daljnje širenje projekta i na druge hrvatske gradove (slika 3).

Slika 1 – Prvi splitski ZUPlokal održan je na Rivi, jednom od najživljih i najposjećenijih javnih prostora u Splitu. Na fotografije sudionice manifestacije i organizatori.

Slika 2 – U manifestaciji je sudjelovalo trinaest znanstvenica s različitih institucija i područja istraživanja, uključujući prirodne, biomedicinske i tehničke znanosti

Slika 3 – Model komunikacije "jedan na jedan" građanima omogućuje da bez pritiska postavljaju pitanja i ravnopravno razgovaraju sa znanstvenicama

* Autorica za dopisivanje: dr. sc. Barbara Topolovec
E-pošta: barbara.topolovec@znanostuprolazu.org

Zagrebački jubilej na glavnom gradskom trgu

Dan kasnije, 8. ožujka 2026., na Trgu bana Josipa Jelačića održano je jubilarno, peto izdanje ZUPlokala u Zagrebu. Održavanje manifestacije na glavnom zagrebačkom trgu dodatno je povećalo njegovu vidljivost i naglasilo važnost prisutnosti znanosti u javnom prostoru. Tijekom godina zagrebačko izdanje razvilo je prepoznatljiv identitet i postalo dio obilježavanja Međunarodnog dana žena, uz poseban naglasak na doprinos žena u znanosti i važnost njihove vidljivosti u društvu (slika 4).

Slika 4 – Sudionice i organizatori jubilarnog, petog izdanja ZUPlokala u Zagrebu, održanog na Trgu bana Josipa Jelačića

Kao i prethodnih godina, u programu je sudjelovalo trinaest znanstvenica, koje su predstavile teme iz različitih područja, uključujući medicinu, biologiju, prehranu, energetiku, okoliš i umjetnu inteligenciju. Građanke i građani su imali prilike upoznati i čuti predavačice: prof. dr. sc. Danijelu Ašperger (FKIT), dr. sc. Anticu Čulinan (IRB), doc. dr. sc. prim. Ingu Mandac Smoljanović (Bolnica Merkur), Petru Miljan, mag. ing. el. techn. inf (FER), dr. sc. Ivanu Čosić (DHMZ), izv. prof. dr. sc. Kristinu Pikelj (Geološki), izv. prof. dr. sc. Kristinu Mlinac Jerković (MEF), dr. sc. Doroteu Grbin (VEINST), Hannu Skendrović, mag. ing. techn. aliment (VEINST), Silviju Lešković, mag. inf. (TDengine/Quantum), izv. prof. dr. sc. Sandru Hudina (PMF), izv. prof. dr. sc. Ivanu Šutej (SFZG) i dr. sc. Anamariju Brozović (IRB) (slika 5).

Slika 5 – U manifestaciji je sudjelovalo trinaest znanstvenica koje su predstavile teme iz različitih područja, uključujući medicinu, biologiju, prehranu, energetiku, okoliš i umjetnu inteligenciju

Teme su bile usmjerene na aktualna i društveno relevantna pitanja, od klimatskih promjena i kvalitete zraka do prehrane, zdravlja, invazivnih vrsta, obnovljivih izvora energije i umjetne inteligencije. Poseban naglasak bio je na praktičnoj primjeni znanstvenih istraživanja i njihovoj povezanosti sa svakodnevnim životom građana. Upravo zato manifestacija uspijeva privući publiku koja inače nije redovito uključena u znanstvene sadržaje. Građani pritom ne dolaze na manifestaciju kao pasivni slušatelji, nego kao aktivni sudionici razgovora, što stvara zajednički prostor za razmjenu znanja, iskustva i ideja.

Vidljivost znanstvenica i znanost dostupna građanima

Kroz pet godina održavanja u Zagrebu razvio se prepoznatljiv model popularizacije znanosti koji povezuje stručnost, otvorenost i pristupačnu komunikaciju. Znanost u prolazu od klasičnih se znanstveno-popularnih manifestacija razlikuje upravo po tome što u prvi plan stavlja dijalog, osobni kontakt i ljudsku dimenziju znanstvenog rada, umjesto formalnog pristupa i distance između stručnjaka i publike. Građani tako ne upoznaju samo rezultate istraživanja, nego i znanstvenice koje iza njih stoje – njihove motivacije, iskustva, izazove i svakodnevni rad (slika 6).

Slika 6 – Kroz pet godina održavanja u Zagrebu razvijen je prepoznatljiv model popularizacije znanosti koji povezuje stručnost, otvorenost i pristupačnu komunikaciju

Ovogodišnja izdanja u Splitu i Zagrebu pokazala su da je ZUPlokal održiva i rastuća platforma za povezivanje znanstvene zajednice i društva. Projekt kontinuirano promiče žene u znanosti te djevojčicama i mladim djevojkama pruža vidljive uzore u području STEM-a i istraživanja. Širenje manifestacije iz Zagreba u Split važan je korak koji potvrđuje da zanimanje građana za takav oblik komunikacije znanosti postoji i izvan akademskih institucija.

Znanost u prolazu nastavlja graditi prostor u kojem znanost postaje dostupna, razumljiva i prisutna u svakodnevnom životu građana, upravo ondje gdje joj je i mjesto – u javnom prostoru i u otvorenom razgovoru s društvom. Udruga ostaje otvorena za nove suradnje, prijedloge i donacije te poziva sve koji žele doprinijeti vidljivosti žena u znanosti i približavanju znanosti građanima da se pridruže njezinu radu.